

מלוך יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבניצרא שליט"א

מִי־הָיָא חֲזַרְתָּא

חֲזַרְתָּא דְאִזְרֵייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

דוד המלך ע"ה משתבח שמחזיק באמונתו בכל המצבים

שלימה בחדס ה', כפי שעץ הזית רענן בכל ימות השנה, וכך אני 'בחדס אלקים בטחתי' - חזק אני באמונתי תמיד, הן בקיץ המסמל תקופות רגועות ויפות, והן בחורף המסמל תקופות סוערות וחשוכות, בכל אלו בטחתי בחדס ה'. ולא זו בלבד אמר, אלא 'בחדס אלקים' היינו החדס הנמצא בבחינת 'אלקים' שהיא דין (זוהר וישלח קעד.), שגם כאשר היה נראה כדין, בטחתי בחדס הטמון ונסתר בתוכו.

כך ישראל אין להם בטילה עולמית לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ובמדרש בפרשתנו (שמו"ר לו א) ביארו זאת על הפסוק וַיִּקְחוּ אֵלָיךְ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, שאמרה תורה לקחת שמן זית זך כי ישראל נמשלו לזית. ולכך עלינו להתבונן במשמעות 'זית רענן' שנמשלו בישראל ונזכר בדוד המלך ע"ה. מסבירים המפרשים, שזה מה שאמר דוד 'ואני כזית רענן' - הרי אני מחזיק באמונה

וְאִתָּה תְצוּהָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלָיךְ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ פְּתִית לְמֵאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד (כו, כ). דוד המלך אומר בתהלים (נב י) 'ואני כזית רענן בבית אלקים, בטחתי בחדס אלקים עולם ועד'. בדברי דוד פירשו המפרשים שהם על פי שאמר בגמרא (מנחות נג): למה נמשלו ישראל לזית, ככתוב (ירמיה יא, טז) 'זֵית רַעֲנָן יִפֶּה פְרִי תֹאֵר קָרָא ה' שֶׁמֶךְ', לומר לך, מה זית אין עליו נושרים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים,

מִי־הָיָא דְפְלִיאָה

ביום הפורים - השפעת הצדקה ביום זה באה ממקום גבוה ביותר

ביום הפורים תקנו בו חז"ל 'כל הפושט יד נותנים לו' (ירושלמי מגילה פ"א ה"ג).

הנה מדברי רבינו האר"י ז"ל שפירש שאצבעות הנותן מכוונות כנגד ה' ראשונה ואצבעות המקבל כנגד ה' אחרונה, יש ללמוד להיזהר שהעשיר יקדים לתת לעני קודם שיבקש העני ממנו, וכך יהיה צירוף שם הוי"ה כסדרו, ה' ראשונה קודם לה' אחרונה, כי אם יתעכב העשיר מלתת עד שיבקש העני תחילה, הרי תקדים ה' אחרונה לה' ראשונה, ואין צירוף השם עולה כסדרו.

ובזה פירשו צדיקים את הפסוק 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', היינו שמתנדב לתת מעצמו קודם שיבקש העני, ובכך הוא מעורר צירוף שם הוי"ה כסדרו, ממנו 'תקחו את תרומתי', שכן כתוב ידבנו ליבו, כלומר, שליבו של הנודב הוא הגורם לנתינת הצדקה ללא שנדרש לבקשת העני.

וכמו שפירש הבעל שם טוב ע"ה את הפסוק (דברים טו ח) 'כי פתוח תפתח את ירך לו', כלומר שיפתח הנותן את ידו קודם שיבקש ממנו העני, וזהו 'כי פתוח תפתח את ירך לו' שתפתח בידך לו', היינו ליד העני המקבל, וכן יש לפרש 'את ירך' 'את יודך', עם היו"ד שלך, היינו הפרוטה הנקרא יו"ד. ובהו יוכל לעורר צירוף שם הוי"ה כסדרו, כי אם יפשוט המקבל את ידו קודם שיושיט לו הנותן נמצא שם הוי"ה שלא כסדרו.

בזה יובנו גם דברי המשנה (שבת ב.) שאם פשט העני את ידו לפניו ונתן או נטל מתוך ידו של בעל הבית - העני חייב, ולכאורה קשה, מדוע פותחת המשנה בחיוב העני, וכי אין די בכל הצער שהיה מנת חלקו עד שהוצרך לפשוט ידו לצדקה. אלא כיון שהקדים העני לפשוט ידו תחילה הרי הוא מעורר צירוף השם שלא כסדרו, ומתעוררים עליו דינים ח"ו ולכן העני חייב.

אמנם ביום הפורים תקנו בו חז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"ג) 'כל הפושט יד נותנים לו', אף אם המקבל פושט ידו בראשונה, עם זאת 'נותנים לו', כיון שהשפעת הצדקה ביום זה באה ממקום גבוה ביותר, לפיכך אין מדקדקים אחרי העני הפושט ידו (שער הכוונות פורים א), ולכן גם הסדר אינו מעכב, ואפילו אם הקדים העני לפשוט ידו אין מדקדקים אחריו, אלא נותנים לו בכל אופן אף שאינו כסדרו.

המתהלך באמונה זוכה לבנים צדיקים
אמונה זו - היא הערובה לחינוך הבנים, כמאמר דוד המלך עצמו (תהלים קכח ג, ו) 'בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך, וראה בנים לבניך', שכאשר מתהלך האדם כזית רענן באמונתו, בניו הם בבחינת 'שתילי זיתים', שבהם מבורך ירא ה', כמאמר בפרק שם 'הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'', שכאשר מתהלך באמונתו מלמד את בניו דרך חיים, כיצד לקבל כל דבר הבא בעולם בתמימות ובאמונה, שכל דעביד רחמנא לטב עביד גם כשנראה להיפך, מחדיר בהם כי 'אל אדון על כל המעשים' והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ובכך חיים הם בצילו של מקום בתורה ויראת שמים. ובפירושו של רש"י (שם נב י) נמצא מפורש בדברי דוד 'ואני כזית רענן' וגו', ואלו דבריו: 'ואנלי הנדרף עתה בידך, אהיה 'כזית רענן' בבנים ובבני בנים בבית הקדוש ברוך הוא.

דוד דימה עצמו לזית שכל אורו בא ע"י כתישה ויסורין

בדמיון ישראל לזית אמרו חז"ל דברים נוספים, ואף אותם ניתן להעמיס בדברי דוד שהשתבח 'ואני כזית רענן'. שאמר בגמרא (מנחות שם): ואמר רבי יוחנן, למה נמשלו ישראל לזית. לומר לך, מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה, אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא ע"י יסורין. ואף דוד היו כל ימיו מלחמות ורדיפות ובכח אמונתו החזיק מעמד. והשאר כוחו בכל נפשות ישראל שהמלך לבו לב כל הקהל, ודוד מלך ישראל חי וקיים (ר"ה כה). שכוחו ניתן לכל הדורות, שיוכלו בכח האמונה להחזיק מעמד ולהאיר אורם כפי שזית ע"י כתישתו מוציא שמנו ומאיר.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

הטעם שקוראים מגילה ורק לאחר מכן משלוח מנות ומשתה ושמחה

שכתוב (בראשית שם) 'כי ארד אל בני אבל שאולה' ופירש רש"י: 'אבל שאולה' וגו' מדרשו גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה גיהנם. וכאן כבר לא יכול היה לשאת כאבו ולבש שק ובכה, על כן נגזר על בניו גזירת המן שהביאה אותם ללבוש שק ואפר.

אסתר ידעה שכדי לתקן החטא יש לקבל הכל בשמחה

אך אסתר המלכה ידעה שכל זה קרה מכך שלא קיבל יעקב אבינו ע"ה את זה באהבה, משכך הבינה שלא תבוא הישועה מהשק והאפר, ורק כשיהיו בשמחה ויקבלו את כל העובר עליהם באמונה תמימה שזה הכי טוב עבורם, או אז ייושעו מצרתם, לפיכך הזמינה אסתר המלכה את המלך אחשוורוש והמן הרשע לסעודה להורות כי בוטחת בה' ובישועתו.

וכך רואים אנו בתפילתה בעת עמדה בחצר בית המלך הפנימית, והם הדברים האמורים במזמור (תהלים כב) 'למנצח על אילת השחר' המדבר כולו באסתר, 'רחוק מישועתי דברי שאגתי', כלומר אני יודעת שאם אשאג ואתאבל הרי זה יותר 'רחוק מישועתי', הוכחה לכך כי 'אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי', ואתה הרי מצפה שאבטח בך ובישועתך, 'אתה קדוש יושב תהלות ישראל' - אתה מלך הקדוש יושב על כסא רחמים מכח 'תהלות ישראל', שישאל בטוחים בישועה ומהללים אותך שהנה אתה נמצא איתם בכל צר ומצוק ומציל אותם, ואת זה חידדה לעצמה בטרם תבוא אל אחשוורוש, שרק בדרך של שמחה וביטחון תבוא הישועה. ובכך היה התיקון של מה שקרה ליעקב אבינו שאמנם באמת תמיד ידע שסבלון אחד עושה יותר מכמה תפילות, אך בהתאבלו על יוסף נכשל בזה, כי גם שם רצה הקב"ה שיקבל זאת באהבה ובשמחה, ויאמין בלב שלם ורגוע כי ודאי זה לטובה, וכפי שאכן התברר לאחר מכן.

מוסיף החתם סופר חידוש מופלא, שלכן ביום הפורים הסדר הוא שקוראים מגילה ורק לאחר מכן מקיימים את מצוות היום במשלוח מנות ומשתה ושמחה, 'להורות כי התפילות והבקשות שכנגדם נתקן קריאת המגילה, לא הועילו כל כך כמו השמחה בה' והבטחון בישועתו.

הביאם, לא לרצונם באו.

משכך, כל עוד והבנים היו בחיים לא התחיל שיעבוד מצרים כמו שכתוב (שמות א ו) 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא', ופירשו זאת במדרש (שמו"ר א ח), ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שיעבדו המצרים בישראל. מבאר האור החיים הקדוש: אולי היה להם לתשלום קבלת גזירת מלך ברצון פקע מהם השיעבוד כי סמא דיסורי קבולי, וזאת כיון שקיבלו הייסורים באהבה לכן פקע מהם צער השיעבוד. מלבד יוכבד וסרח שהגם שהיו מיורדי מצרים לא המתינו להם מן השמים והתחיל השיעבוד בחייהן.

דבר גדול למדנו כאן, כי המקבל כל הבא עליו בשמחה, ביועו כי הכל מדוד ושקול מהשמים לטובה, יזכה להתרפאות ולהיושע מצרתו. וכבר נאמר משמו של הרה"ק מלכוניץ ע"ה, בדברי המשנה (ברכות מ). 'ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא', האומר על כל הבא עליו, לא משנה מה, אפילו אם נראה לו כדינים, עם כל זה אומר 'שהכל נהיה בדברו', שהכל משמיים ואם כן וודאי שזה לטובה, 'יצא', כלומר ע"י זה יפטר מצרתו ויושע.

כיון שלא קיבל יעקב אבינו ע"ה בשמחה את מכירת יוסף נענש בגזירות המן על בניו

דבר חידוש כתב בזה החתם סופר (דרשות דרוש לפרשת זכור תקנ"ד), על הנאמר ביעקב אבינו ע"ה (בראשית לו לד) 'וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים', שדרשו המדרש (ב"ר פד כ), לפי שתפס את השק לפיכך אינו זז מבני ובני בניו עד סוף כל הדורות, והוא מה שנאמר במרדכי היהודי (אסתר ד א) 'ויקרא מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה'.

אומר החתם סופר, עבודת האדם היא לקבל כל הקורות עמו באהבה ושמחה, כי ע"י יסורים הוא מזדכך וזוכה להתקרב אל בוראו, וכשהוא מקבל זאת בשמחה ובאהבה יצא מצרה לרווחה ומאפילה לאורה. ואכן יעקב אבינו ע"ה קיבל באהבה כל שעבר עליו, מעשיו לבן ודינה. רק בנסיון של מכירת יוסף, שידע שבשלימותם של כל י"ב בניו תלוי העולם הבא שלו, כמו

דוד מלך ישראל ע"ה ביקש (תהלים קיח ה) 'מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה, וכתב הרוקח (פירושי סידור התפילה מן המיצר) לבאר בקשתו, קראתי מן המיצר, ראה ה' את מיצרי וחלצני, 'ענני' ענה לי הקב"ה כי אני 'במרחב' וכלל לא במיצר, וכל המיצר הוא רק מה שנראה לי לעיניים אבל באמת הנני 'במרחב'.

כך ממשיך דוד ע"ה ומודה לה' (שם פסוק כא) 'אודך ה' כי עניתי ותהי לי לישועה', והקשה בבאר מים חיים (ויגש מו א), היה לו לומר 'והושעתני', מה פשר המילים 'ותהי לי לישועה'. ועוד הקשה, מה שייך להודות 'כי עניתי'. וביאר, כי דוד המלך הבין כי גם העינוי עצמו הוא טובה גמורה ולכן מודה עליו, וממשיך מפני מה אני מודה על העינוי כי העינוי עצמו הוא הישועה, וזהו שאומר 'ותהי לי לישועה' העינוי עצמו היה לי לישועה.

ומבאר, כי פעמים שהקב"ה משפיע הטובה לאדם באופן בו נראה לעיניים כי רעה הוא, ובהמשך הזמן יתוודע שטובה גדולה הייתה. ומוסיף עוד אמרים בסגולת המברך על הרעה כשהם שמברך על הטובה (ברכות נד). שבזה מהפך הדין לרחמים וזוכה שאכן יתהפך ויראה בעינוי הטובה, וזה לשון קדשו: וזוה צדיקים מהפכין מידת הדין למידת הרחמים, כי הם אומרים בנפשם אשר מידת הדין הזה מידת הרחמים הוא ולא דין, כי כל היסורין - טובות וחסדי האל המה. ועל ידי זה הקדוש ברוך הוא מהפך להם מידת הדין לרחמים והקללה לברכה שמיסורין האלה נעשה טובה גמורה להם.

כשמקבל בשמחה זוכה להיושע מצרתו

וכן כתב האור החיים הקדוש ע"ה, כי יש הפרש בין בני יעקב בירידתם למצרים, יש מהם שבאו ברצונם לקבל גזירת מלך בלב שלם ויש מהם שהיו חוככים להתעכב מרדת לכור הברזל, וציינם הכתוב מי ומי ההולכים לפרוע שטר חוב הגלות מרצונם, ואמר 'בניו ובני בניו איתו' פירוש אלו לא הוצרך להביאם הוא אלא הם מעצמם באו, 'אתו' בדומה לו. ואחר כך סידר אותם שלא באו מרצונם עד שהוצרך יעקב להורידם בעל כרחם, שהם בנותיו ובנות בניו שבהם נאמר 'הביא איתו מצרימה', פירוש הוא

א. וזה שאמר דוד (תהלים יב) 'הפכת מספדי למחול לי' שהמספד בעצמו נתהפך למחול.

שמירת הדיבור - יסוד קדושת הנפש

מפגם הלשון שחטא בלשון הרע זה וזה גורם פגם ברית המעורר. וגם כבר מבואר שבשביל זה בנים מתים כשהן קטנים.

וידוע דהמעיל היה מכפר על לשון הרע, וזהו שכתוב 'ועשית את המעיל' על לשון הרע שהיה כליל תכלת שינצל גם מפגם ברית קודש הנקרא כליל ועטרה כידוע ליודעי חן, שיהיה לתכלית גם כן לעוון הנתלה בכליל, ומזהיר הפסוק 'והיה פי ראשו בתוכו' שתראה לשמור ברית הלשון שבראשו שהוא ברית הלשון שלא יחטא בפיו, 'שפה יהיה לפיו' וכו'.

ותהא משמר את פיך מלשון הרע ומניבול פה כמאמרם במסכת שבת דף ל"ג (ע"א) בעוון ניבול פה צרות רבות באות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים, יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין, ובזה תעשה הרחק לחמש התיבות שלאחריו כנאמר, והיינו שתפסיק בתיבת 'כפי' שיהיה גם פיך קדוש לדבר רק בדברי תורה ותפילה, כמדרשם על פסוק (ירמיה טו יט) 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה', שאני גוזר גזירה והצדיק מבטלה. וסיים אם כה תעשה, 'תחרא יהיה לו לא יקרע' - שלא תצטרך לקרוע קריעה ר"ל, שלא יהיו בנים מתים כשהם קטנים, כדאיתא בירושלמי (תענית פ"ב ה"א) 'קרעו לבבכם ואל בגדיכם' (יואל ב יג), קרעו לבבכם לפני בתשובה עד שלא תצטרכו לקרוע בגדיכם על בניכם.

ישמור פיו מדברים בטלים כדי שיוכל להוציא בו דברי קדושה

אחר ראות עינינו כזאת, נשריש בלבנו היטב כי 'מוות וחיים ביד לשון' (משלי יח כא), ונשיכל לשמור נפשנו ע"י שנשמור פינו מכל דיבור אסור ח"ו, ואפילו מדברים בטלים כי בכך נשמור נפשנו מכל טומאה ופגם, כלשון קדשו של השפת אמת (מצורע תרס"א ד"ה בפסוק): ולפי שכח הלשון גדול מאוד צריכין להזהר מדברים בטלים והם מעכבין הפה ולשון להוציא בהם דברי קדושה, כמו שכתוב (דברים ו ז) 'ודברת בם', אמרו חז"ל (יומא יט:) השח שיחה בטלה עובר בעשה 'בם' ולא בדברים אחרים. שהוא תנאי, שכפי מה ששומר פיו מדברים בטלים כך יכול לדבר בם.

הקדושה כאן, 'ועשית את מעיל האפ"ד', 'אפ"ד' עולה כמספר פ'ה'. והיינו לעשות מעיל ומלבוש אל הפה. וזהו 'והיה פי ראשו בתוכו', רוצה לומר, שיהיה להאדם פה קדוש מדבר בהשכל וחכמה שבראשו. וזהו 'ראשו בתוכו', רוצה לומר, להשים ראשו ושכלו לשקול את כל דבריו שיהיו דבריו במישור וצדק. וזהו גם כן 'שפה יהיה לפיו סביב' שישמור את כל דיבוריו לעשות להם גדר ושפה.

ל'פיו סביב מעשה א'ורג - ראשי תיבות אותיות ס"מ, ת'חרא יהיה לו לא יקרע - ראשי תיבות אותיות 'לילי"ת' למפרע, והיינו כי על ידי שעושה שפה לפיו ושומר פיו ולשונו מלדבר רע ושום בחינת דיבור רע, אז על ידי זה ודאי ינצל מס"מ ונוקבא. ואז 'לא יקרע', רוצה לומר לא יקרר רע חס ושלום.

קדושת הפה חוצצת בין אותיות הס"מ ומסלקת המוות

דברים אלו נמצאים מפורש כתוב בדברי הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי ע"ה וכפי שמביאו בחוות יאיר (חדש אור שני ד"ה ושמתתי) לפרש הפסוק שבפרשת כי תשא (להלן לג כג) 'והסירות את כפי וראית את אחורי ופני לא יראו', וזה לשונו: משום דבפרשת תצוה כתיב 'שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע', ד' תיבות הללו ל'פיו סביב מעשה אורג, ראשי תיבות שלהם אותיות של הס"מ, וחמשה אותיות הללו ת'חרא יהיה לו לא יקרע הם אותיות לילי"ת, ותיבת 'כפי' עומד באמצע ואינו מניח לקרב אותם. וזה אמרו 'והסירות את כפי' - ג' אותיות הללו מבין שניהם, אז הצרה אל אחותה נגשת 'וראית את אחורי ופני לא יראו' ודברי פי חכם חן ושפתיים ישק.

ממשיך החוות יאיר: ואולם יש לכוון בזה פירוש הפסוקים בשני מקומות 'ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת. והיה פי ראשו בתוכו, שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע', דהנה כבר כתבנו לעיל משום זוהר חדש (שיה"ש א:) דעוון זה הוא בא

ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת. והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע (כח לא-לב). ובגמרא זבחים (פח:) שנינו: מעיל מכפר על לשון הרע [ושם: מנין, אמר ר' חנינא, יבא דבר שבקול ויכפר על קול הרע]. לימוד גדול יש לנו ללמוד מפרשה זו כמה כוח דיבורו של יהודי גדול עד למאוד, וכל כך גדולה השפעתו שכפי ששומר פיו ודיבורו, כך משמר כל גופו מכל חטא ועוון.

כך כתב הרה"ק בעל האוהב ישראל מאפטא ע"ה, ויש לנו להתבונן הרבה בדבריו, באשר הוא אשר הוריש לו רבו רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה את כח הדיבור, ועל כן, מלבד שכל דבריו ברוח הקודש נאמרו, מעלה נוספת יש בדבריו אלו, שכן מי לנו היודע גודל כח הדיבור יותר ממנו, שקיבל זאת בירושה מרבם של כל האדמורי"ם בעל הנועם אלימלך ע"ה.

בשמירת הפה נשמר מפגם הברית

אם כן זאת נעשה ונחיה נייתי ספרו ונחזה מיליו, ואלו דבריו (ד"ה ועשית): ידוע מספרים הקדושים כשהאדם שומר פיו ולשונו מלדבר דברי שקר ולשון הרע ורכילות וליצנות וכדומה, אז בזה ודאי ינצל ממקרה לילה. וחס ושלום כשאדם פוגם בברית הלשון על ידי דיבורו בלשון הרע ורכילות וליצנות ודברי שקר והבאי וכיוצא, אז על ידי זה נפגם חס ושלום ברית המעורר במקרה לילה, ומכל שכן וקל וחומר בדברי נבלות הפה חס ושלום רחמנא לצלן. והכל הוא על ידי ס"מ הרשע הוא היצר הרע הוא השטן (ב"ב טז.), המסית את האדם ומדיחו מהטוב, לטמא את פיו ולשונו בדברי שקר ולשון הרע וכדומה. ונוקבא דיליה היא לילית הרשעה מטמאת את האדם בלילה במקרה רע חס ושלום.

אמנם כאשר האדם שומר פיו ולשונו ושוקל את כל דיבוריו על ידי מאזני שכלו והכל בהשכל וחכמה ידבר דברי אמת וצדק וכל היום רק מישרים דובר ובפרט בדברי תורתנו הקדושה, אז בודאי ינצל בלילה ו'בל יפקד רע' (משלי יט כג) חס ושלום כלל.

כשעושה גדר לפיו ושוקל דבריו קודם אמירתם לא יכשל במקרה לילה

והן הם הדברים שמרמזת לנו תורתנו

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להעתיק ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראלים

